

الحسن علی

هنا كتاب

علی لسان طایفه و غوغو زن

www.ketab.ir

ترجمه به نظم و نثر:
صالح حسینی
تطبیق با نسخ اعلامیه نویسی نوشتها:
حسن او مودلو غلو

قالان یورد

هَذَا كِتَاب دَدَه قورقود

علی لسان طایفه اوغوزان

ترجمه به نظم و نثر: صالح سجادی
تطبیق با نسخ، اعلام، پی نوشت ها: حسن عبدالهی جهانی (اوموداوغلو)
ویراستاران: دکتر امیر حسین الهیاری - کاظم شهابی (سنور)

نویت چاپ: چاپ اول ۱۴۰۰

قطع: رقعی/۳۶۶ صفحه

چاپ/اصحافی: پردیس دانش

تیراژ: ۵۰۰ جلد

گرافیسیت: ائلناز خاکزاد

قیمت: ۱۰۰ هزار تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۶۵-۴۷-۳

ناشر: قالان یورد

تبریز رشیده خ گلستان خ سعدی پلاک ۲۰
تلفن: ۰۴۱۳۶۶۱۰۴۰۶ فکس: ۰۴۱۳۶۶۱۰۴۰۷

قالان یورد

عنوان قرارداد: کتاب دده قورقود، فارسی
عنوان و نام پدیدآور: کتاب دده قورقود (علی لسان طایفه اوغوزان)/
ترجمه به نظم و نثر صالح سجادی
حواشی و اعلام حسن عبدالهی جهانی (اوموداوغلو)
ویراستار امیر حسین الهیاری

مشخصات نشر: تبریز: قالان یورد، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۴۱۸ ص: ۱۴×۲۱ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۶۵-۴۷-۳

وضعیت فهرست نویسی: غیبا

یادداشت: کتابنامه: ص: ۴۱۵ - ۴۱۸.

موضوع: افسانه ها و قصه های آذربایجان

موضوع: (Legends -- Azerbaijan Republic)

شناسه افزوده: سجادی، صالح، ۱۳۵۵ -، مترجم

شناسه افزوده: عبدالهی جهانی، حسن، ۱۳۴۸ -

شناسه افزوده: الهیاری، امیر حسین، ۱۳۶۲ -، ویراستار

رده بندی کنگره: PL۹۵/۹

رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۶۲۳

شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۰۹۱۸۳

اطلاعات رکورده کتابشناسی: فیبا

ISBN: 978-622-6765-47-3

9

786226

765473

www.qalanyurd.com / فروشگاه آنلاین

دارای گواهینامه ISO 9001-2008 از شرکت B.Q.C

BQC

فهرست

۱۳	مقدمه‌ی مترجم
۵۱	مقدمه
۵۹	داستان یکم
۸۵	داستان «بوغاج»، پسر دیرسه‌خان
۱۱۲	داستان دوم
۱۱۳	داستان یغمای خانمان سالور غازان
۱۵۷	داستان سوم
۱۵۷	داستان بامسی بَیرک، صاحب اسب خاکستری
۱۸۹	داستان چهارم
۱۸۹	داستان اسارت اوروزبیگ پسر غازان بیگ
۲۰۳	داستان پنجم
۲۰۳	داستان «دلی دومرول» پسر «دوخاقوجا»
۲۲۷	داستان ششم
۲۲۷	داستان «قانتورالی» پسر «قائلی قوجا»
۲۳۷	داستان هفتم
۲۳۷	داستان یگنک پسر قازلیق قوجا
۲۵۳	داستان هشتم
۲۵۳	داستان کشته شدن تپه‌گوز به دست باسان
۲۶۷	داستان نهم
۲۶۷	داستان آمران، پسر بکیل
۲۸۱	داستان دهم
۲۸۱	داستان سگرک پسر اوشون قوجا
۲۹۹	داستان یازدهم
۲۹۹	داستان زندانی شدن سالور غازان و رهایی او به دست پسرش اوروز
۳۰۹	داستان دوازدهم
۳۰۹	داستان شورش اوغوز بیرونی بر اوغوز درونی و مرگ بَیرک
۳۳۵	اعلام (اسامی اشخاص)
۳۳۹	امکنه - نام‌جای‌ها
۳۵۲	فهرست منابعی که در حواشی و اعلام از آن بهره‌جسته‌ایم
۳۵۲	منابع و مآخذی که در ترجمه و مقدمه‌ی کتاب از آن‌ها بهره‌جسته‌ایم

درباره‌ی دده قورقود

در میان گنجینه‌ی پریر ادبیات فولکلوریک آذربایجان داستان‌های «دده قورقود» به‌عنوان نمونه از داستان‌های حماسی-ملّی که ارزش تاریخی نیز دارد، جایگاه ویژه‌ای در جهان به دست آورده است. کتاب دده قورقود در حقیقت کهن‌ترین نشانه‌ی مکتوب از حضور «اوزان»‌ها (عاشیق‌ها)^۱ در ادبیات و فرهنگ بومی آذربایجان است. این کتاب که در عصر سلطنت «آق‌قویونلوها» به شکل مکتوب درآمد^۲ و گردآورنده‌ی آن نیز مشخص نیست، داستان‌هایی از ادوار بسیار کهن‌تر نقل می‌کند. در این داستان‌های حماسی مردان و زنانی تصویر شده‌اند که درنبرد علیه دشمن و نیروهای ماورای طبیعی با تکیه‌بر قدرت و دانش خود پیروز می‌شوند و ایل و تبار خود را برتری می‌بخشند.

دده قورقود امروزه دیگر نه یک اثر بومی یا ملّی بلکه جزوی از میراث بشریت به‌حساب می‌آید سازمان علمی، فرهنگی و تربیتی ملل متحد یونسکو سال ۱۹۹۹ را به نام کتاب دده قورقود ثبت کرده. همچنین مدیر کلّ سازمان یونسکو در نشست بین‌المللی داستان‌های دده قورقود را به‌عنوان یادگار تاریخی، فرهنگی بشریت معرفی کرده است.

سخن پیرامون ویژگی‌های دده قورقود بر ابعاد مختلف بسیار است لیکن برای شناخت دقیق‌تر این اثر ابتدا ارائه تعریفی اجمالی از مفاهیمی همچون «حماسه»، «افسانه» و «اسطوره» جهت یادآوری ضروری به نظر می‌رسد لذا پیش از شروع بحث اصلی ابتدا این مفاهیم را به‌طور اجمالی از نظر می‌گذرانیم سپس به‌صورت مفصل وارد مبحث کتاب دده قورقود می‌شویم.

^۱ اوزان و عاشیق مقوله‌های جداگانه‌ای هستند. اوزان از اغلاط مشهور است و صحیح آن «اوزانچی» است که به معنی نقّال است. اوزان در کتب معتبر به معنی «سرودی که خارج از اسلوب وزن و نظم است» آمده است. [۱-۳۶]. ولی سهواً به معنی راوی و یا نقّال داستان به کار می‌رود. ناگفته نماند کسی که داستان‌های اوغوزخان (اوغوزنامه) را برای مردم نقل می‌کند «اوزانچی» گویند. عاشیق که شکل کهن آن «یانگشاق/ یانگشیق/ آنگشیق/ آنشیق» می‌باشد، تعریف دیگری دارد. عاشیق شعر می‌سراید، نقّالی می‌کند و ساز می‌نوازد [۲-۱۵]

^۲ تاریخ آفرینش داستان‌های دده قورقود قبل از اسلام بوده ولی در دوره‌ی جنگ‌های صلیبی (اوایل حکومت عثمانی) مکتوب گردیده است. این موضوع در مقدمه‌ی کتاب چنین ذکر شده است. «دده قورقود گفت: در آخرالزمان حکومت باز به قوم قایی رسد و هیچ‌کس حکومت را از ایشان نستاند تا قیام قیامت، این همان نسل عثمان (دولت عثمانی) است که اینک در حال حکمرانی‌اند» [۳-۴/۷]

تعریف حماسه

حماسه در لغت به معنای دلاوری و شجاعت است و در اصطلاح، شعر یا متنی است داستانی با زمینه‌ی قهرمانی، قومی و ملی که حوادثی خارق‌العاده در آن جریان دارد. در این نوع شعر یا متن، سراینده یا راوی معمولاً عواطف شخصی خود را در اصل داستان دخالت نداده و آن را طبق میل خود تغییر نمی‌دهد و در نتیجه در سرگذشت یا شرح قهرمانی‌های پهلوانانه و شخصیت‌های داستان خود، دخالت چندانی ندارد در حماسه، شاعر با داستان‌هایی شفاهی و مدون سروکار دارد که در آن‌ها شرح پهلوانی‌های عواطف و احساسات مختلف مردم یک روزگار و مظاهر میهن‌دوستی و فداکاری و جنگ با دشمنان و سیاهی‌ها آمده است. در ادبیات ملل، از یک دیدگاه، دو نوع منظومه‌ی حماسی می‌توان یافت.

۱- منظومه‌های حماسی طبیعی و ملی که عبارت است از نتایج افکار و علایق و عواطف یک ملت که در طی قرن‌ها تنها برای بیان عظمت و نبوغ آن قوم به وجود آمده است. این نوع حماسه‌ها سرشار از یاد جنگ‌ها، پهلوانی‌ها، جان‌فشانی‌ها و همچنین آثار تمدن و مظاهر روح و فکر مردم یک کشور در دوره‌های معینی از حیات ایشان است که معمولاً از آن‌ها به دوره‌های پهلوانی تعبیر می‌کنیم. از این‌گونه منظومه‌های حماسی می‌توان حماسه «گیل‌گمیش» و «ایللیاد و اودیسه»ی هومر، «شاهنامه»ی فردوسی و حماسه‌ی «دده قورقود» را از ترک‌های اوغوز نام برد.

در این دسته منظومه‌ها همان‌طوری که گفته شد ابداع و آفرینش چندان در کار نیست بلکه روایت در کار است. روایتی که شاعر متون کتبی یا شفاهی را با قدرت شاعرانه‌ی خویش نقل می‌کند.

۲ - منظومه‌های حماسی ابداعی یا ساختگی در این منظومه‌ها شاعر با داستان‌های پهلوانی مدون و معینی سروکار ندارد بلکه خود به ابداع و ابتکار می‌پردازد و داستانی را به وجود می‌آورد. در این‌گونه داستان‌ها، شاعر با رعایت قوانین ناظر بر شعر حماسی، تخیل خود را به کارانداخته موضوع داستان خود را ابداع می‌کند، از این‌دسته می‌توان «ظفرنامه»ی حمدالله مستوفی در زبان فارسی حماسه‌ی «کور اوغلو» در زبان ترکی و «انه‌اید»^۱ سروده‌ی «ویرژیل»^۲ شاعر روم باستان را برشمرد. همچنین ادبیات حماسی را از چشم‌اندازی دیگر، به حماسه‌های اساطیر و پهلوانی، حماسه‌های عرفانی و

^۱ - Eneid

^۲ - Publius Vergilius Maro

حماسه‌های دینی تقسیم کرده‌اند. حماسه‌ی اساطیری قدیمی‌ترین و اصیل‌ترین نوع حماسه است. این‌گونه حماسه مربوط به دوران ماقبل تاریخ است و بر مبنای اساطیر شکل گرفته است. مثل حماسه‌ی سومری گیل‌گمش.

اسطوره

اسطوره در حقیقت قصه، یا روایاتی است درباره‌ی خدایان یا موجودات مافوق طبیعی که ریشه‌ی اصلی آن‌ها به اعتقادات دینی مردم قدیم برمی‌گردد و خاستگاه و آغاز زندگی و معتقدات مذهبی و قدرت‌های مافوق طبیعی و اعمال قهرمان‌های آرمانی را در خود آشکار می‌کند اسطوره، حقیقت تاریخی ندارد و پدیدآورندگان اصلی آن‌ها نیز ناشناخته‌اند.

اسطوره جنبه اخلاقی چندانی ندارد و از این نظر با افسانه‌ها و حکایات تفاوت دارد در اسطوره اغلب به مظاهر طبیعت و رویدادها و آفت‌های طبیعی، تشخصی انسانی داده‌شده و برای آن‌ها ماجراهایی آفریده می‌شود، بیشتر این اساطیر از دوران باستان سینه‌به‌سینه نقل‌شده و متون مکتوبی از آن‌ها به‌جای نمانده است و در بسیاری موارد نیز تنها به آثار و نقوش به‌جای مانده بر روی اشیاء و ظروف بازمانده از گذشتگان استناد نمود آنچه مسلم است این داستان‌ها تنها به‌منظور سرگرمی به وجود نیامده‌اند. درواقع پیشینیان اساطیر را به‌عنوان پاسخی برای پرسش‌هایی درباره‌ی طبیعت و زندگی خودباور داشتند. این اساطیر که باورها و جهان‌بینی یک قوم را تشکیل می‌دهند، به‌نوعی پاسخی است به این‌که چرا جهان بدین گونه است. پاسخی به چگونگی پیدایش جهان، علل پیشامدها و رخدادهای طبیعی و ارتباط میان آن‌ها. بدین گونه گذشتگان برای پرسش‌های ذهن خود، پاسخی می‌یافتند. مثلاً علت بارش باران، فصول گوناگون، صدای رعد و حتی پرسش‌های بنیادی‌تر نظیر پیدایش هستی، سرچشمه‌ی حیات، مرگ و زندگی پس‌از آن. برای نمونه یونانیان باستان آغاز گیتی را از خائوس می‌دانستند. این اساطیر در باورهای دینی و مذهبی نیز ریشه داشتند. مراسم مذهبی با الهام از اساطیر شکل گرفتند به‌طوری‌که شخصیت‌ها اساطیر الوهیت یافته، پرستش می‌شدند. مردم نیز برای خشنودی آن‌ها و دفع بلا و غضبشان هدایا و قربانی‌هایی پیشکش می‌بردند. در برخی فرهنگ‌ها، خشک‌سالی یا شیوع بیماری و قحطی را بلایایی از جانب خدایان می‌دانستند و برای دفع آن‌ها به نذرونیا می‌پرداختند.